

Forfatter: Ewald, Johannes

Titel: Udrag fra Herr Panthakaks Historie og Meeninger

Citation: Ewald, Johannes: "Herr Panthakaks Historie og Meeninger", i Ewald, Johannes: *Herr Panthakaks Historie og Meeninger*, udg. af Johnny Kondrup, Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Borgen, i samarbejde med Nyt Dansk Litteraturselskab, cop. 1988, s. 197. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-ewald01dkval-shoot-idm140540296406896/facsimile.pdf> (tilgået 25. april 2024)

Anvendt udgave: Herr Panthakaks Historie og Meeninger

- 62 *Accissen*: indenlandsk afgift på forbrugsvarer, gerne opkrævet når varerne blev ført fra landet ind i byen. – *holdtfor*: holdt for, mente. – *et Haarbredt*: en hårsbred, en smule. – *Sarvy*: satire. – *bandende som en Gascoigner*: indbyggerne i den sydvestfranske provins Gascogne havde ord for at være stortalende.
- 63 *Sand paa Gulved* . . . *Sand-Huset*: Det var førhen skik at bestro de hvidskurede plankegulve med sand – og at drysse sand fra et såkaldt sandhus over frisk beskrevet papir for at undgå udtværing af blækket. – *glemte alle sine Concepter*: glemte planerne til sin historie, overført: mistede fatningen. – *første virkende Aarsag*: hentydning til Leibniz' og Wolffs filosofi, jf. n.t. s. 25. – *Leibniz*: Gottfried Wilhelm L. (1646-1716), tysk universalbevægelse, jf. s. 160. – *Triumvir*: triumvir (latin), den ene af tre stormænd. – *Wolff*: Christian W. (1679-1754), tysk matematiker og filosof, der populariserede og systematiserede Leibniz' optimisme. – *Pope*: Alexander P. (1688-1744), engelsk digter og kritiker, hvis hovedværk *An Essay on Man* (1732-34) udtrykker den optimistiske filosofi, omend det mindre er inspireret af Leibniz end af filosoffer som Shaftesbury og Bolingbroke.
- 64 *Collegier*: universitetsforelæsninger. – *Ride-Skølen*, *Fegte-Boden*: Siden renessancen indgik ridning og fægtning sammen med en række universitetsstudier i en ung adelsmands dannelsesprogram. – *afsee*: undvære. – *Burmann*: formentlig en hentydning til Pieter Burmann den ældre (1668-1741), professor i Leyden, som i 1726 havde udtalt sig uheldigt om de lærdes standard i Danmark, og som blev tilrettevist pseudonymt af Ludvig Holberg i et latinsk åbent brev: Holgeri Dani ad P. Burmannum Epistola (Brev fra Holger Danske til P. Burmann). Holbergs valg af pseudonym rummer igen en hentydning, som Ewald naturligvis også spiller på, til folkevisen Holger Danske og Burmand (*Dann. gl. Folkeviser* nr. 30), hvori Burmand er en grim kæmpe, der besejres af Holger. – *Defendens*: defensor, som skal forsvare en påstand eller en disputats. – *for ved*: foran. – *Opponenten*: defensors modstander, hvis opgave er at kritisere den fremførte påstand. – *den store Verdslig-Viisets* mindste Ord): hentydning til Chr. Wolffs betegnelse for sin og Leibniz' filosofi: Weltweisheit, verdslig visdom. – *det almindelige Sprog*: det sprog, som forstås af alle verdens indbyggere. Tanken om et sådant beskæftigede oplysningstiden, men blev først realiseret med kunstsprogene Volapük 1880 og Esperanto 1887. – *at deducere ham til absurdum*: at pille hans argumenter fra hinanden.
- 65 *refuteret*: gendrevet. – *burlesque*: fransk: burleske, lavkomiske. – *scaramuzzi-ske*: adjektiv dannet af Scaramuccio, en fej, storpralende tjenerfigur i den italienske commedia dell'arte; slyngelagtige.
- 66 *foretrække ham en anden*: foretrække en anden frem for ham.
- 67 *Plumy-Koller*: tung, klodsede våben. – *Alexander*: A. den Store (356-323 f.Kr.), konge af Makedonien. Skabte et hellensk imperium ved at erobre hele Perserriket incl. Babylonien og Egypten under sit store felttog 334-323. – *som Alexander* . . . *Jorden for snever*: refererer muligvis til de rygter, der kort før Alexanders død gik om, at han ville genopbygge Ba-